

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора політичних наук, професора Ніколаєнко Наталії Олександрівни на дисертаційну роботу Дяченко Ольги Вікторівни «Застосування засобів мовно-маніпулятивної політичної діяльності в сучасних політичних процесах», подану на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси

Дисертаційна робота Дяченко Ольги Вікторівни присвячена одній з важливих і актуальних тем політичного процесу – аналізу застосування засобів мовно-маніпулятивної політичної діяльності в сучасних політичних процесах. Відтак, наукова проблема дослідження полягає актуалізації терміну «мовно-маніпулятивний вплив», який сьогодні впроваджується в політичну науку і є особливо актуальним на етапі стрімкого сплеску маніпулятивного впливу. Ми спостерігаємо підвищення інтересу науковців до цієї тематики.

Враховуючи той факт, що сучасна модель політичного життя суспільства характеризується великою кількістю різних інформаційних потоків, це дає можливість змінити рівень політичного процесу та вийти на якісно новий рівень. В цих умовах засоби масової інформації набувають нового змісту, що забезпечує наявність інтерактивного зв'язку між політичною та медійною системами. Нові засоби, інструменти та підходи щодо висвітлення політичної діяльності суб'єктами політичного простору визначають формат реального політичного життя. Відбувається поєднання віртуального та реального на політичному просторі, тому звернення до даної тематики є вельми актуальним та необхідним.

Тому вважаємо, що дисертаційна праця Дяченко Ольги Вікторівни є актуальною як за тематикою, так і за підходами до вирішення наукової

проблеми, відповідає потребі часу і тим політичним зрушенням, що спостерігаються у сучасних політичних відносинах.

Авторка представляє аналіз мовного політичного впливу, який відповідає певним соціально-політичним потребам, що полягають в уточненні розуміння маніпулювання, впливу, визначенні його ролі, місця та відмінностей в різних системах влади, в засвоєнні досвіду щодо створення та використання механізмів, що перешкоджають мовному маніпулюванню.

Зрозуміло, дисертантка не є першим, хто розглядає даний напрямок в політичній науці, проте Ользі Вікторівні вдалося представити власний авторський погляд на досліджувану проблему, оскільки йдеться про різнобічний аналіз особливостей застосування засобів мовного маніпулювання.

Дисертаційна робота має міждисциплінарний характер, в якій з урахуванням досягнень політичних, історичних та соціологічних досліджень, розробок в галузі лінгвістики та психології, - висвітлено концептуальні та методологічні підходи до визначення засобів мовного маніпулювання, представлено різні концепції та підходи до розуміння вказаних проблем з рівня нового політичного мислення, проаналізовано різні мовні стратегії та тактики в сфері маніпулювання та політичних процесів.

На нашу думку, основні наукові результати дисертаційної роботи Дяченко Ольги Вікторівни, з одного боку, дозволяють звернути увагу на новизну постановки і розв'язання проблемних питань, а з другого, - побачити деякі суперечності дослідження та спрямувати авторський інтерес на інші аспекти такого складного явища, як мовне маніпулювання.

У роботі доведено, що до політичної свідомості, до якої застосовують мовно-маніпулятивний вплив, впроваджуються політичні ідеї, образи, стереотипи, які можуть повністю, непомітно для людини, змінити її ставлення до політичної картини світу; розглянуто мовно-маніпулятивний вплив в аспекті блогінгу, конфліктів, політичних режимів; виявлено та описано особливі види маніпулятивних мовних актів, а також показано

особливості функціонування даних мовних актів в агітаційному дискурсі; визначено ознаки мовно-маніпулятивного впливу на різних стадіях розвитку політичного конфлікту та мовні маніпулятивні стратегії та прийоми, що застосовуються щодо впливу на політичний конфлікт; виділено та охарактеризовано основні прийоми мовно-маніпулятивного впливу в рамках політичного конфлікту. Це відповідні перетворення: анулюючі, «фінгіруючі», «індефінітизуючі» та «модальні»; охарактеризовано стратегії комунікативного впливу: конфронтацію та кооперацію та визначені провідні стратегії в рамках конфронтаційної моделі комунікації; визначено форми та прояви мовно-маніпулятивного впливу за різних політичних режимів (тоталітарному та демократичному); виявлено основні інтенціональні компоненти моделі маніпулятивного мовного акту як вербальної політичної інтеракції у формі інтенції.

Відтак, Ольга Вікторівна розуміє складність досліджуваної проблеми і демонструє досить успішні спроби прояснити окремі її аспекти та зробити свій внесок у визначення мовного маніпулювання та засобів його здійснення. Слід зазначити, що автор роботи має справу з науковою проблемою, в центрі аналізу якої знаходяться політичні процеси, наслідки яких потребують фахового стратегічного прогнозування.

Не викликають заперечень обрані дисертантом методологія і методи дослідження, яка дала змогу проаналізувати вказану в дисертації наукову проблему. Відтак висновки дисертаційної роботи забезпечуються тим, що автор комплексно використовує методологічні принципи, вміння оперувати якими дозволило Ользі Вікторівні зробити свій оригінальний внесок у наукову розробку проблеми, а різноманітні положення, загальнонаукові та спеціальні прийоми дослідження уможливили об'єктивне бачення даної проблематики..

Дисертаційна робота характеризується належним ступенем обґрунтованості наукових положень і висновків, достовірність яких забезпечується вагомою джерельною базою, аналітичними та

соціологічними матеріалами, на основі яких в українську науку введено цікавий фактологічний матеріал, який опрацьований автором. Ольга Вікторівна коректно зіставляє думки, наукові погляди зарубіжних і вітчизняних вчених, детально аналізує різні інформаційні ресурси - від концептуальних розвідок до публікацій мас-медіа та дискурсів соціальних мереж.

Дана робота виконана на кафедрі політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» в рамках науково-дослідної теми «Соціально-політичні проблеми України в контексті глобальних процесів» (№ державної реєстрації 0114U007155), одним з виконавців якої є дисертантка.

Зібраний фактологічний матеріал, основні положення та теоретичні узагальнення можуть бути використані як для подальшого поглибленого аналізу окресленої теми, так і для суміжної проблематики та вироблення пропозицій для діяльності українських політичних інститутів та ЗМІ щодо вирішення проблем, пов'язаних з використанням політичного мовного маніпулювання. Зокрема, можна погодитись з думкою авторки роботи, що визначення процесу політичного маніпулювання, його галузевої, функціональної класифікації, спрямованості процесу дозволяє представити розташування політичного маніпулювання в політичній системі. Авторка визначає, що це – політична система, політичні процеси, процеси мобілізації, мобілізаційні механізми, механізм комунікації, маніпулятивна комунікація. Дійсно, це дозволяє визначити політичне маніпулювання в рамках наукової категорії, включивши його до системи наукового знання про політичні процеси, дозволяє просунутися далі у вивченні цього важливого феномену сучасного політичного життя.

Також підкреслимо, що власні наукові положення Ользі Вікторівні можуть бути використані в науковій діяльності та у навчальному процесі, зокрема, у викладанні загальних та спеціальних курсів: «Політологія», «Політичні процеси» та спеціальних курсів: «Практична політологія»,

«Політичний консалтинг», «Політична реклама», «Політична мова», «Політичні технології» тощо.

Водночас, відзначаючи значні позитивні досягнення роботи, необхідно вказати на її недоліки, висловити окремі побажання та зауваження, оскільки серед переконливих аргументів і доведених думок вирізняються дискусійні, а також такі, що потребують більшої аргументації, зокрема:

По-перше: Деякі теоретичні положення мають дискусійний характер та потребують більш чіткого виявлення авторської позиції. Уваги стосуються визначення термінів, які використовуються в лінгвістиці «перформативність», «персуазивність», «сугестивність» тощо та необхідність їх застосування в даній роботі.

По-друге: дисертаційна робота виграла б за умов більш детального аналізу того, як ЗМІ маніпулюють опитуваннями. Це особливо актуально саме зараз, в час передвиборчих та післявиборчих процесів.

По-третє: Важливим є питання, що зумовлює виникнення маніпуляцій, зокрема, застосування прихованої політичної реклами. Яким чином можна запобігти цього? В роботі не проглядається чітка позиція авторки, щодо цього феномену.

По-четверте: на мою думку, більше уваги слід було б приділити аналізу політичного тролінгу в Інтернеті та його ролі в процесі маніпулятивної комунікації, та його відокремленню від звичайного тролінгу;

По-п'яте: Робота значно б виграла, коли б дослідниця представила оцінку політичної мови, політичної реклами, її текстів під час виборчих процесів 2014–2015 років (зрозуміло, що президентські вибори 2019 р. не могли бути проаналізовані в роботі).

Водночас зазначені зауваження не впливають на науковий, методологічний та методичний рівні дисертаційної роботи, яка справляє позитивне враження всеосяжністю дослідження проблеми, логікою

викладення, суттю та аргументацією. Автореферат відповідає темі дисертації і дає повне уявлення про основні результати досліджень.

Висновок: Дисертаційна робота Дяченко Ольги Вікторівни «Застосування засобів мовно-маніпулятивної політичної діяльності в сучасних політичних процесах», яка подана на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси, виконана на високому теоретико-методологічному рівні, що знайшло відображення у висновках, що складають науковий підсумок дисертаційної праці, яка відповідає вимогам п.11 та п.13 «Порядку присудження наукових ступенів», щодо кандидатських дисертацій, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за обраною спеціальністю.

Офіційний опонент:

доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології

Миколаївського національного університету

імені В.О.Сухомлинського

Н.О. Ніколаєнко

